

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת לך-לך
ט' מרחשון תשפ"ב

שיוכלו לריב על זה? אמר לו: ולא ישמעו אזניך מה שפיך אומר!?

[כלומר, למה אתה עובד להם, אם הם לא יודעים שאתה עובד להם?] נטלו [תרח את אברהם] ומסרו לנמרוד. אמר לו: עבוד לאש! אמר לו אברהם: ואעבוד למים, שמכבים את האש? אמר לו נמרוד: עבוד למים! אמר לו: אם כך, אעבוד לענן, שנושא את המים? אמר לו: עבוד לענן! אמר לו: אם כך, אעבוד לרוח, שמפזרת עננים? אמר לו: עבוד לרוח! אמר לו: ונעבוד לבן אדם, שסובל הרוחות? אמר לו: מילים אתה מכביר, אני איני משתחוה אלא לאור (=לאש) - הרי אני משליכך בתוכו, ויבא אלוה-ה שאתה משתחוה לו ויצילך ממנו! היה שם הרן עומד. אמר: אם ינצח אברהם - אומר: 'אני של אברהם', ואם ינצח נמרוד - אומר: 'אני של נמרוד'. לאחר שירד אברהם לכבשן האש וניצול, אמרו לו: של מי אתה? אמר להם: 'של אברהם אני!' נטלוהו והשליכוהו לאור, ונכמרו בני מעיו ויצא ומת על פני תרח אביו, כפי שאומר הפסוק (שם יב) "וימת הרן על פני תרח אביו, בארץ מולדתו באור כשדים".

ב.אבי האומה

כתוב באבות (פרק ה משנה ב-ג):

עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם. עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:

מונה רע"ב (שם):

עשרה נסיונות. אחד, אור כשדים, שהשליכו נמרוד לכבשן האש. שני, לך לך מארצך. שלישי, ויהי רעב. רביעי, ותקח האשה בית פרעה. חמישי, מלחמת המלכים. ששי, מעמד בין הבתרים, שהראהו שעבוד מלכיות. שביעי, המילה. שמיני, וישלח אבימלך ויקח את שרה. תשיעי, גרש האמה הזאת ואת בנה. עשירי, העקדה:

הרמב"ם חולק (שם):

הי' נסיונות שנתנסה אברהם אבינו כולם דבר הכתוב. הא' הגרות באמרו יתברך לך לך מארצך וגו'. הב' הרעב אשר נמצא בארץ כנען בבואו שם והוא יעדו ואעשך לגוי גדול וזה נסיון גדול והוא אמר ויהי רעב בארץ. והג' חמס המצרים עליו בהלקח שרה לפרעה. הד' הלחמו בד' מלכים. הה' לקחו הגר לאשה אחר שנואש מהוליד משרה. הו' הוא המילה אשר צוה בה בימי הזקנה. הז' חמס מלך גרר עליו בלקחו שרה גם כן. הח' גרש הגר אחרי הבנותו ממנה. הט' הרחקת בנו ישמעאל והוא אמרו יתברך אל ירע בעיניך על הנער וגו' וכבר העיד הכתוב איך היה קשה בעיניו הדבר הזה באמרו וירע הדבר מאד בעיני אברהם אלא ששמר מצות הש"י וגרשם. העשירי עקדת יצחק:

א.בהבראם

מובא בבראשית רבה (מח,ח):

פתח האהל (בראשית יח,א), פתח טוב פתחת לעוברים ולשבים, פתח טוב פתחת לגרים, שאלולי את לא בראתי שמים וארץ, שנאמר (ישעיה מ,כב): וימתחם כאהל לשבת, שאלולי את לא בראתי גלגל חמה, שנאמר (תהלים יט,ה): לשמש שם אהל בהם, שאלולי את לא בראתי את הירח, שנאמר (איוב כה, ה): הן עד ירח ולא יאהיל.

וכן מובא בזהר (פ,ב):

רבי יצחק פתח, (שם מה) דבר צדק מגיד מישרים. כל דברי הקדוש ברוך הוא הם אמת ועושה מישרים. במה הוא עושה מישרים? משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה עומד, והיה מתמוטט לכאן ולכאן. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם: מה לך שאתה מתמוטט? אמר לו: רבוננו של עולם, איני יכול לעמד, שאין בי יסוד על מה שאתקים. אמר לו: הרי אני עתיד להעמיד בך צדיק אחד שהוא אברהם שיאהב אותי. מיד עמד העולם בקיומו. זהו שכתוב (בראשית ב,ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אל תקרי בהבראם אלא באברהם. באברהם מתקים העולם.

כתוב בבראשית רבה (יד,ו):

את האדם (בראשית ב,ז), בזכותו של אברהם, אמר רבי לוי (יהושע יד,טו): האדם הגדול בענקים, זה אברהם. למה קורא אותו גדול, שהיה ראוי להבראות קדם לאדם הראשון, אלא אמר הקדוש ברוך הוא, שמא יקלקל ואין מי שיבוא לתקן תחתיו, אלא הרי אני בורא את האדם תחלה, שאם יקלקל יבוא אברהם ויתקן תחתיו. אמר רבי אבא בר כהנא בנהג שבעולם אדם יש לו קורה שופעת, היכן הוא נותנה לא באמצע טרקלין כדי שתסבל קורות שלפניה וקורות שלאחריה, כך למה ברא הקדוש ברוך הוא את אברהם באמצע הדורות, כדי שיסבל דורות שלפניו והדורות שלאחריו.

תחילתו של אברהם אבינו מובא בבראשית רבה (לח,ג):

[תרגום] "וימת הרן על פני תרח אביו" - [אמר] רבי חייא, בן בנו של רב אדא דיפו: תרח עובד פסלים היה. פעם אחת יצא למקום מסוים, והושיב את אברהם כמוכר במקומו. היה בא בן-אדם ורוצה לקנות [פסל] והיה אומר לו: בן כמה אתה? היה אומר לו: בן חמישים או ששים. היה אומר לו: 'אוי לו לאדם בן ששים הרוצה לעבוד לפסל בן יומו!' והיה מתבייש [אותו אדם] והולך לו.

פעם אחת באה אישה אחת והביאה בידה קערת סולת. אמרה לו: הנה לך, הקרב לפני הפסילים. קם [אברהם] נטל פטיש בידו, שבר את כל הפסילים ונתן הפטיש ביד הגדול שביניהם. כאשר בא אביו, אמר לו: מי עשה להם כך? אמר לו: לא אסתיר ממך את האמת: באה אישה אחת והביאה להם קערת סולת ואמרה לי להקריב לפנייהם. הקרבתי לפנייהם, זה [פסל אחד] אמר: אני אוכל ראשון, וזה [פסל אחר] אמר: אני אוכל ראשון. קם הגדול שביניהם, נטל פטיש ושברם. אמר לו: מה אתה משטה בי, וכי הם יודעים [האם מישהו מקריב להם או לא, כך

מסביר רבי חיים מוולז'ין בספרו רוח חיים (פירוש על מסכת אבות): עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו כאן אמר אברהם אבינו ולעיל אמר מנח ועד אברהם, ולא אמר אבינו ירצה בזה ע"פ מ"ש (משלי כז) מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם, והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו, וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לאה"ק הוא מנסיון לך לך, וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב שלא הרזה אחר מדות השי"ת וזשה"כ (משלי כד, טז) כי שבע יפול צדיק וקם ורשע יפול באחת (כן מובא הלשון בסנהדרין ז, א) ובמקרא כתיב יכשלו לרעה) פ' כי הצדיק אף אם יפול לא יחשוב מאומה כי נופל הוא כ"א הוא קם ועומד על עמדו ובאחת יפול הרשע כי למפלה יחשב ולא יחשוב זאת לתקומה להיטיבו באחריתו.

מובא בספר גלגולי נשמות (רמ"ע מפאנו):

הגר שפחת שרה היא שפחת ישי, ועתה נתקנה כי בראשונה וטרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה, והיתה מבזית כבוד גברתה שרה אמנו, ופה לא רצתה לקבל דברי רבה ישי, דצוותה אבא נא אליך, והגידה הדברים לגברתה ויצא ממנו דוד, וממנו יבא משיח בן דוד:

לפי זה מובן מה שכתוב:

ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה השכה גדולה נפלת עליו (בראשית טו, יד)

מובא בפרקי דר"א (פרק כח):

עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה, כדי שלא ישתעבדו בניו בארבע מלכיות הללו, ונפלה עליו שנת תרדמה וישן, שנאמר ותרדמה נפלה על אברם. וכי אדם שוכב וישן ויוכל להתפלל אלא ללמדך שהיה אברם שוכב וישן מכח התפלה, כדי שיעברו בניו על ארבעה מלכיות האלו, שנאמר והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו. אימה זו מלכיות רביעית דכתיב בה דחילה ואימתני ותקיפא (דניאל ז). חשכה זו מלכות (יון) מכחישי ה', שהחשיכה עיניהם של ישראל מכל מצוה שבתורה, גדולה זו מלכות פרס ומדי, שגדלה למכור את ישראל בחנם, נופלת זו מלכות בבל, שבידם נפלה עטרת ישראל. עליו אלו בני ישמעאל, שעליהם בן דוד יצמח, שנאמר אויביו אלביש בשת (תהלים קלב, יח).

ג. לקיחת לוט

ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם: (יד, יב)

מובא בזהר (ב, יא):

ובא וראה, בשעה שהתחברו כל אותם המלכים להלחם בקרב על אברהם, התיעצו להעבירו מן העולם, וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם, מיד הלכו, שכתוב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו. מה הטעם? משום שדמותו של לוט היתה דומה לאברהם, ומשום כך וילכו, שכל אותו הקרב היה בשבילו.

מה הטעם? משום שאברהם היה מוציא את בני העולם מעבודה זרה ומכניס אותם לעבודת הקדוש ברוך הוא. ועוד, הקדוש ברוך הוא העיר אותם בעולם כדי לגדל את שמו של אברהם בעולם ולקרב אותו לעבודתו. וסוד הדבר - כיון שאברהם התעורר לרדף אחריהם, אז אלקים אל דמי לך, עד שהכל נקשר לאברהם. וכשהכל נקשר לאברהם, אז נשברו כל המלכים מלפניו, כמו שאמרנו, שכתוב ימינך ה' תרעץ אויב וגו'.

מובא בשער הפסוקים:

ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו: הנה כפי הראוי היל"ל ויקחו את לוט בן אחי אברם ואת רכשו אבל כתיב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם, לרמוז אל חיבור ג' אותיות שבר"ת רכשו בן אחי והם אותיות

רב"א. והענין הוא כי הנה נתבאר לעיל כי לוט היא הקליפה הדבוקה כנגד אחוריים דו"א ועל ידי חטאו של אדם נפלו הנשמות בתוך הקליפות. כנזכר בפרשת בראשית. והנה בתוך קליפות לוט, נתערבו ב' פרדות טובות, רות, ונעמה העמונית, כנזכר במאמרי חז"ל. ובכל נשמה מאלו השנים, כלולים כמה וכמה נשמות, עד סוף כל הדורות. הלא תראה, כי כל זרע מלכות בית דוד יצאו מהם, וכמו שיתבאר במקומו. גם נתבאר בשער הגלגולים, כי רבא האמורא חבירו של אביי, היה נכלל בנשמת נעמה העמונית.

והנה כששבו המלכים את לוט, עדיין לא הובררו ממנו שני הפרדות שיצאו ממנו [...] ולכן נרמז הוא בר"ת 'רכושו' בן 'אחי, כנזכר בענין לקיחתם את לוט. גם נרמז רבא, בג' אותיות אבר"ם הראשונות, וז"ש בן אחי אברם. עוד חזר להזכירו בר"ת, (בראשית יד, כד) 'בלעדי רק' אשר אכלו הנערים.

מוסיף המגלה עמוקות (סוף פרשת נח):

ולכן מיד ירידת אברהם למצרים שהיא היתה עבור תורה שבכתב, וזכר בתורה בענין ד' מלכים שהיו בעמק המלך, על בבל שהיא עמוקה, ואמרפל הוא מלך בבל, שם זכו ישראל לקבל תורה שבעל פה, וזה סוד שרמז בזה הפרשה והריגת המלכים (בראשית יד, יד) וישמע אברהם כי נשבה אחיו (בראשית יד, יב) ואת כל רכושו בן 'אחי אברם, שכתב האר"י ז"ל בספר כוונת שהוא ר"ת רב"א, שבאותו פרק נתכונן (אפשר צ"ל נתכוין) אברהם להוציא ניצוצות של רבא שהיה תקוע בלוט.

וקשה מאי עניינו לכאן. אבל לדידי ניחא שבזו המלחמה היה מתעסק אברהם להוציא ניצוצות של תורה שבעל פה שזכו ישראל בימי אביי ורבא שהיו בבבל, כמו שבירידה ראשונה של מצרים נתעסק להוציא קבלת תורה שבכתב ביציאת מצרים, כן בפרשה שלאחריו בהריגת ד' מלכים, נתכונן לקבל תורה שבעל פה, ולכן אמר במזמור (תהלים פז, א) ביסודת"ו (מח) על הררי קדש, על ניצוצות הקדושים שהם בארץ ישראל, כמ"ש (תהלים פז, ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, כי שם יסוד של קדושה.

ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלזי ממרא האמרי אחי אשכל ואחי עזר והם בעלי ברית אברם: (יד, יג)

רש"י: הפליט זה עוג, שפלט מן המלחמה, וזהו הנשאר מיתר הרפאים (דברים ג, יא) נשאר שלא הרגוהו ואמרפל וחזיריו קשהו הרפאים צעטמות קרנים, תנחומא (תנחומא חקת כה).

מובא בבראשית רבא (מב, ח):

זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו: מיתר הרפאים (דברים ג, יא), הנפילים היו בארץ וגו' (בראשית ו, ד). ומתכוין שיהרג את אברהם וישא את שרה.

וכך מובא בדברים רבה (א, כה):

דבר אחר (דברים ג, ב): ויאמר ה' אלי אל תירא אתו, כי בידך אתננו, אין כתיב כאן, אלא (דברים ג, ב): כי בידך נתתי אתו, אמר הקדוש ברוך הוא כבר פסקתי דינו מימות אברהם, כיצד, בשעה שנשבה לוט בן אחיו, ובא עוג ובשר את אברהם,

שנאמר (בראשית יד, יג): ויבא הפליט, אמר ריש לקיש משום בר קפרא פליט היה שמו, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם עסוק במצות בעגות הפסח, ולא בא לשם שמים אלא לשם גויה של שרה, אמר בלבו הריני מבשר אותו, והגדוד הורגו, ונוטל אני את שרה אשתו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אי רשע, כך אמרת, חייך שאני נתן לך שכר רגליך, ומאריך לך שנים, ומה שחשבת בלבך הריני הורג אברהם ונוטל את שרה, ביד בני בנייה עתיד אותו האיש לפל.